

SPRÁVA ZO SYNODÁLNYCH STRETNUTÍ 2024 NA SLOVENSKU

Počúvanie a sprevádzanie

Metodológia spracovania správy

V januári 2024 sa uskutočnilo celoslovenské synodálne stretnutie biskupov, kňazov, zasvätených osôb a angažovaných laikov z celého Slovenska. 180 účastníkov sa v tematických pracovných skupinách navzájom počúvalo a hľadalo spoločné pomenovanie toho, čo vnímali ako dôležité pre seba, svoju komunitu a širšie cirkevné spoločenstvo. Podnety z diskusií boli zaznamenané a spolu s následnými správami zo synodálnych konzultácií vo farských, diecéznych, eparchiálnych, rehoľných a akademických spoločenstiev boli ďalej spracované do celoslovenskej záverečnej správy.

Text tejto správy nedokáže detailne zachytiť hĺbku ako aj tematický rozsah diskusií celoslovenského stretnutia a synodálnych debát miestnych spoločenstiev, je však snahou o uchopenie podstatných tém, ku ktorým sa veriaci vyjadrili. Stretnutia pracovali synodálnou metódou vzájomného počúvania a rozlišovania v modlitbe, s cieľom hľadať odpoveď na základnú otázku „Ako byť synodálnou Cirkvou v misii?“, ktorú navrhol Generálny sekretariát synody, pričom zahŕňala viaceré témy. Takto postavená otázka motivovala účastníkov skôr hľadať to, čo by bolo dobré vylepšiť, hoci nechýbali ani ocenenia pozitívnych skúseností, z ktorých mnohé návrhy vychádzali.

Správa má zároveň prehĺbiť a doplniť to, čo už bolo zhrnuté v celoslovenskej synodálnej syntéze z roku 2022, preto sa pri spracovaní niektoré podnety z dôvodu opakovania vynechali, aj z dôvodu dodržania rozsahu predpísaného Generálnym sekretariátom synody.

Námety, ktoré sa objavujú v poznámkach z diskusií z celoslovenského stretnutia a stretnutí miestnych spoločenstiev, sú rozdelené podľa vzoru správy z minuloročného synodálneho zasadania vo Vatikáne do troch oblastí: témy, na ktorých je zhoda, témy prinášajúce otázky a témy s návrhmi. Vyjadrenia v úvodzovkách sú prevzaté z čiastkových správ s cieľom zachovania špecifickosti jazyka daného spoločenstva.

Za všetky podnety a myšlienky v nej patrí vďaka všetkým členom cirkevných spoločenstiev, ktorí sa do týchto synodálnych konzultácií zapojili.

V ČOM SME SA ZHODLI

Dôležitosť synodality

Téma synodality sa v diskusiách cirkevných spoločenstiev objavuje ako kľúčová a je považovaná za esenciálnu charakteristiku Cirkvi aj v budúcnosti. Miestne spoločenstvá zdôrazňujú potrebu spoločného kráčania všetkých stavov – kňazov, laikov a zasvätených osôb – a tiež všetkých generácií.

Vo výstupoch sa často opakuje myšlienka, že synodalita „dáva možnosť kresťanom vyjadriť svoj názor, vzájomne sa počúvať a otvára Cirkev pre dialóg“. Táto charakteristika synodality nie je chápaná len ako istá metóda, ale ako nevyhnutná súčasť života Cirkvi, ktorá odzrkadľuje jej korene a biblickú predstavu Cirkvi ako „Božieho ľudu na ceste“.

Synodálne stretnutia sú veriacimi hodnotené ako priestor, ktorý dokáže prinášať do centra pozornosti rôzne hlasy, a tým prehĺbiť vzájomné poznávanie. Pri týchto stretnutiach sa veriaci cítia ako plnohodnotní členovia Cirkvi, ktorých názory a skúsenosti sú cenné a dôležité pre jej smerovanie. Účastníci vyjadrili túžbu pokračovať v rozvíjaní synodality s cieľom, „aby sa laik cítil v Cirkvi ako doma; aby v nej dokázal prežívať svoju vnútornú misiu“. Zároveň však pociťujú potrebu hlbšieho objasnenia synodality nielen ako pojmu, ale aj jej konkrétnej realizácie, najmä pokiaľ ide o rozlišovanie, kam nás vedie Boží Duch.

Účastníci sa zhodli na tom, že zapájanie sa rôznych generácií do cirkevného života a prekonanie tradičného rozdelenia úloh medzi klerikmi a laikmi môže pomôcť väčšiemu rozvoju cirkevných spoločenstiev, pretože to odbremení kňazov, často zaťažených činnosťami nesúvisiacimi priamo s ich úlohou pastierov. Mladí ľudia a menej reprezentované skupiny môžu prostredníctvom synodálnych stretnutí dať zaznieť svojmu hlasu, nájsť svoje miesto v Cirkvi, prejaviť svoju kreativitu a poskytnúť svoje znalosti. Potrebné je však zaviesť synodalitu aj do pastoračných štruktúr, ktoré sú jej nástrojmi, no často nefungujú, ako by mali (farské či diecézne rady, rôzne komisie a inštitúcie; zazneli tiež podnety na synodálny spôsob výberu kandidátov na biskupskú službu cez zapojenie širšieho spoločenstva v partikulárnej cirkvi).

Synodalita teda nielen obohacuje život Cirkvi, ale je nevyhnutná pre jej vitalitu. Je chápaná ako cesta, ktorá môže „viesť k autentickejšiemu životu komunity, ako sa to odzrkadľuje v novozákonných obrazoch Cirkvi“ a má potenciál dynamicky pretvárať cirkevné spoločenstvo na všetkých úrovniach.

Volanie po odstraňovaní bariér

Veľká pozornosť bola venovaná téme zapojenia rôznych skupín veriacich do života Cirkvi. Diskutovalo sa o potrebe hľadať nové cesty, ako osloviť veriacich ľudí žijúcich v neregulárnych situáciách, napríklad v kohabitácii pred manželstvo, po rozvoде či po zanechaní

kňazstva a pod. Zaznievala otázka ako môže Cirkev slúžiť týmto ľuďom a podporovať ich bez toho, aby opustila svoje hodnoty a učenie. Správy uvádzajú, že treba „aktívnejšie zapájať do synodality laikov, ktorí sa necítia byť plne prijatí v Cirkvi“, často nemôžu svoju situáciu zmeniť, a hoci nemôžu pristupovať k sviatostiam, túžia sa podieľať na živote cirkevného spoločenstva a cítiť sa prijatí.

V kontexte rôznorodosti liturgických tradícií bola zdôraznená potreba lepšieho porozumenia a rešpektovania východnej tradície, ktorá je súčasťou Katolíckej cirkvi. Viaceré gréckokatolícke spoločenstvá volajú po väčšom uznaní ich liturgických a duchovných tradícií, čo tiež môže prispieť k vzájomnému obohateniu a hlbšiemu porozumeniu v rámci jednej Cirkvi.

Spoločným menovateľom týchto diskusií je volanie po Cirkvi, ktorá je otvorenejšia a dialogická. Ide o to, prejsť všetkým veriacim, bez ohľadu na ich životné okolnosti, že Cirkev s nimi ráta, chce im načúvať a byť pre nich domovom. Nemožno sa však uspokojiť len s konštatovaním, „že sme otvorená farnosť“, ale treba aktívne hľadať konkrétne spôsoby, ako môžu byť všetci, ktorí po tom túžia, plnohodnotne zapojení do cirkevného života.

Synodálne procesy a stretnutia ukazujú, že na Slovensku existuje silná túžba po Cirkvi, ktorá je nielen schopná porozumieť potrebám svojich členov a reagovať na ne, ale je tiež ochotná prehodnocovať zrozumiteľnosť jazyka komunikovaných evanjeliových posolstiev, aby sa stávala spoločenstvom aktívne vychádzajúcim v ústrety všetkým.

Podpora rodín a mladých

V synodálnych diskusiách sa veľký dôraz kládol na podporu rodín a mladých. Rodina chápaná ako „domáca cirkev“ je považovaná za základnú jednotku, kde sú deti formované k viere a duchovným hodnotám. Oceňuje sa jej podpora poskytovaním vzdelávacích programov, duchovných obnov, a aktivít zameraných na posilnenie manželských a rodinných väzieb. Žiadané sú tiež služby kresťanských odborníkov (lekárov, psychológov, právnikov a pod.). Nezanedbateľnú úlohu v pomoci najmä sociálne slabým rodinám plnia farské charity, ktorých prácu tiež treba podporiť a rozšíriť.

Naliehavou otázkou je participácia mladých ľudí, ktorí sa často cítia odcudzení od cirkevných tradičných štruktúr. Cirkev je vyzvaná, aby vytvorila priestor, kde môžu slobodne vyjadriť svoje názory a kreatívne sa zapojiť do života komunity. Pre mladú generáciu je dôležitá prítlačnosť liturgie, hudby a kázni a ponúkanie aktivít, ktoré zohľadnia ich špecifické potreby a poskytnú im možnosti realizovať ich talenty.

Zdôrazňuje sa potreba vytvárania takého prostredia v Cirkvi, ktoré bude pre rodiny a mládež prívetivé a otvorené, a poskytne im podporu na ich ceste. Táto je nevyhnutná pre dynamiku a rast Cirkvi a vyžaduje si neustále hľadanie a prehodnocovanie spôsobov, ako ju poskytovať.

OTÁZKY, KTORÉ SI KLADIEME

Ako byť Cirkvou 21. storočia

V mnohých komunitách sa počas synodálnych stretnutí objavuje téma, ako môže byť Cirkev relevantná v sekularizovanom a digitálnom svete. Veriaci kladú na prvé miesto vzťah s Ježišom a slávenie Eucharistie a zároveň uvažujú o tom, aká by mala byť pastoračná činnosť, aby bola „zrozumiteľná a prístupná pre moderného človeka.“ Cirkev je vyzvaná aktívnejšie vstupovať do dialógu s kultúrou a spoločnosťou, čo zahŕňa ocenenie a rešpektovanie rôznorodosti názorov. Synodálne výstupy na viacerých miestach hovoria o potrebe „revízie pastoračných metód“, ale aj jazyka a preberaných tém.

Veľký dôraz sa kladie na využitie digitálnych technológií, ako sú sociálne médiá, online platformy a aplikácie, ktoré otvárajú nové možnosti pre oslovenie ľudí, najmä mladšej generácie. Tieto by sa mali stať „plnohodnotnými a nielen doplnkovými“ prostriedkami na ohlasovanie evanjelia, vzdelávanie a formáciu.

Zároveň sa zdôrazňuje potreba zapájania laikov a podpory lokálnych iniciatív, ktoré prispievajú novými nápadmi a energiou. Mladí ľudia prinášajú cenné perspektívy, ktoré pomôžu Cirkvi lepšie pochopiť a reagovať na súčasné výzvy. Práve „rozvoj spoločenstiev, ktoré reflektujú lokálne potreby, môže zvýšiť aktuálnosť Cirkvi.“

Synodálne výstupy napokon povzbudzujú Cirkev a jej predstaviteľov k tomu, aby sa okrem ochrany života aktívne zapájali aj do spoločenských otázok, ako sú sociálna spravodlivosť, ochrana životného prostredia a odstraňovanie humanitárnych kríz, zdôrazňujúc evanjeliový základ týchto hodnôt. Tým Cirkev nielenže bude plnšie realizovať svoju misiu, ale najmä môže prispieť k pozitívnym zmenám a stať sa tak „dynamickým hráčom v rýchlo sa meniacom svete.“

Aké sú úlohy kňazov a laikov

V rámci synodálnych diskusií sa zdôrazňuje, že kňazi a laici majú v Cirkvi odlišné úlohy, ktoré sú však rovnako potrebné pre jej účinné pôsobenie v súčasnom svete.

Kňazi a ešte viac biskupi sú vnímaní ako duchovní vodcovia, ktorí majú na starosti nielen slávenie liturgie a vysluhovanie sviatostí, ale sú aj poskytovateľmi duchovnej starostlivosti a vedenia. Očakáva sa od nich, že sa stanú mostom medzi tradičným cirkevným učením a dynamickou realitou. V synodálnych výstupoch sa uvádza, že veriaci by chceli, aby „boli schopní vhodne reagovať na kultúrne a sociálne zmeny“, čo si vyžaduje nielen znalosť výziev doby, ale aj flexibilitu a otvorenosť voči novým prístupom v pastoračnej práci.

Laici sú si vedomí priestoru pre aktívnejšie angažovanie sa v cirkevných spoločenstvách, čo zahŕňa preberanie väčšej zodpovednosti za vlastné aktivity aj smerovanie Cirkvi. Ako sa

uvádza vo výstupoch, „práve my laici prinášame nové nápady a energiu, ktoré môžu pomôcť Cirkvi lepšie slúžiť vo svete a reagovať na výzvy dneška“.

Pre obidve skupiny je kľúčové, aby spolupracovali na spoločných cieľoch a podporovali sa v rozdielnych úlohách. Výstupy hovoria o pretrvávajúcej potrebe „vzájomného rešpektu a uznávanie rôznych darov, ktorými každý prispieva k spoločnému poslaniu“. Táto spolupráca je pre budovanie živého spoločenstva, ktoré dokáže oslovovať ľudí naokolo, nevyhnutná.

Podpora partnerstva medzi kňazmi ako spolupracovníkmi biskupa a laikmi je považovaná za zásadnú pre flexibilitu cirkvi v jej sprevádzaní ľudí dneška v ich duchovných a materiálnych potrebách.

Ako byť otvorení bez straty identity

V rámci synodálnych procesov sa intenzívne diskutovalo o cirkevnej náuke aj v otázkach týkajúcich sa sexuality, manželstva a úlohy žien. Tieto témy, ktoré často vyvolávajú kontroverzie, volajú po citlivom prístupe, ktorý zohľadňuje súčasný sociálny a kultúrny kontext a zároveň zostáva verný kresťanským hodnotám.

Sexualita a manželstvo sú v centre pozornosti, keďže Cirkev sa snaží byť sprievodcom pri hľadaní odpovedí na základné potreby ľudskej spoločnosti. Diskusie poukazujú na to, že evanjeliové hodnoty majú byť ľuďom zrozumiteľne a prijateľne predkladané aj v náročných životných situáciách, v ktorých sa nachádzajú. Hľadajú prístupy, ktoré by pomohli odbúrať stigmy sprevádzajúce viaceré problémy súvisiace so sexualitou.

Ďalšou kľúčovou oblasťou je úloha žien v Cirkvi, kde sa volá po uznávaní ich prínosu v rôznych aspektoch cirkevného života, po načúvaní ich hlasu a väčšom zapojení do rôznych oblastí života Cirkvi. Treba hľadať cesty, ako im umožniť zastávať významnejšie role nielen v laických funkciách, ale aj v oblastiach, kde boli tradične obmedzené (napr. na niektorých riadiacich postoch v Cirkvi alebo v diakonskej službe). Spomína sa potreba prehodnotenia jazyka používaného v cirkevných dokumentoch a učeniach, aby lepšie odrážal rovnosť a dôležitosť žien v Cirkvi.

Niektorí účastníci upozornili na riziko prílišného prepájania náboženstva s nacionalizmom a jeho politickým zneužívaním. Diskusie o interpretácii učenia Cirkvi sú často komplexné a plné napätia. Poskytujú však Cirkvi príležitosť na rast a adaptáciu, no zostať zároveň vernou svojim hodnotám aj citlivou na potreby ľudí. Spoločenstvá ich preto hodnotia ako „nevyhnutné pre udržanie vitality a relevancie Cirkvi“ v súčasnom svete.

ČO NAVRHUJEME DO BUDÚCNOSTI

Rozvoj komunikácie a vzdelávania

V rámci synodálnych procesov sa vynára dôležitá výzva týkajúca sa zlepšenia komunikácie a vzdelávania v Cirkvi. Efektívna komunikácia je základom pre budovanie dôvery a spoločenstva medzi kňazmi, laikmi a rôznymi skupinami v rámci Cirkvi, a preto je pre fungovanie spoločenstiev na rôznych úrovniach kľúčová. Výsledky synodálnych stretnutí ukazujú, že mnohé cirkevné spoločenstvá zápasia s tým, ako účinne komunikovať svoje poslanstvo tak, aby boli zrozumiteľné a prístupné aj mimo vlastných väčšinových vekových a sociálnych skupín. Zdôrazňujú „potrebu prehodnotiť súčasné komunikačné stratégie a prispôbiť ich tak, aby zohľadňovali digitálne platformy a sociálne médiá“, ktoré v súčasnosti patria medzi hlavné informačné kanály.

Viaceré synodálne skupiny navrhujú rozšíriť a prehĺbiť vzdelávanie - od príprav na sviatosť, cez ďalšie vzdelávanie po ich prijatí až po pokročilé teologické štúdiá a permanentnú formáciu kňazov a zasvätených osôb. Toto vzdelávanie by malo byť viac prispôbené potrebám súčasnej spoločnosti, zahŕňať moderné pedagogické prístupy a obsah, ktorý reaguje na aktuálne otázky a problémy. Zvlášť by sa malo zamerať na mladú generáciu, ktorá hľadá odpovede na svoje otázky o vlastnej identite a mieste vo svete, ako aj hodnotovú orientáciu, pričom cirkevnej reči často nerozumie. Závery synodálnych konzultácií hovoria o „potrebe prispôbovať vzdelávanie, aby bolo relevantné a prístupné pre dnešných veriacich, zvlášť mladých.“

Implementácia moderných nástrojov a technológií, ako sú online kurzy, webináre, interaktívne aplikácie a iné digitálne nástroje, môže výrazne prispieť k zlepšeniu komunikácie a vzdelávania. Cez tieto nástroje sa môžu obsahy duchovných textov, praktických tréningov a moderovaných diskusií stať dostupné vo flexibilnom a prístupnom formáte pre mnohých ľudí, čo hľadajú orientáciu v otázkach, ktoré prináša rýchlo sa meniaci spoločnosť. Synodálne správy tiež požadujú od zodpovedných inštitúcií Cirkvi stanoviská ohľadom dôveryhodnosti internetových zdrojov, ktoré sa vydávajú sa kresťanské či katolícke.

Výzva na zlepšenie komunikácie a vzdelávania si vyžaduje koordinované úsilie na všetkých úrovniach Cirkvi. Je potrebné, aby boli tieto iniciatívy podporované na najvyšších cirkevných úrovniach a boli integrované do každodenného života farností. Len tak môže Cirkev efektívne reagovať na potreby svojich veriacich a zabezpečiť, že jej poslanstvo bude aj naďalej relevantné a životaschopné v meniacom sa svete.

Podpora otvoreného dialógu

V rámci synodálnych diskusií sa často spomínala potreba vytvorenia väčšieho priestoru pre otvorený dialóg, kde môžu veriaci slobodne vyjadriť svoje názory. Tento krok je považovaný za zásadný pre budovanie transparentnejšej a načúvajúcej, teda viac synodálnej Cirkvi.

Návrhy na vytvorenie takýchto priestorov sú motivované presvedčením, že „vzájomné počúvanie a otvorený dialóg sú základné pre hlboké spoločenstvo a porozumenie v Cirkvi“. Cieľom je prekonať bariéry a rozdiely, ktoré môžu existovať medzi rôznymi skupinami, a podporiť pocit spolupatričnosti a jednoty.

Takéto otvorené fóra by mali byť riadené citlivo a s rešpektom. Ide o vytvorenie „bezpečného prostredia, kde môže každý vyjadriť svoje myšlienky a byť vypočutý bez strachu z odsúdenia“. To si vyžaduje, aby boli moderátori týchto diskusií dobre pripravení na riešenie potenciálnych konfliktov a podporu produktívnej výmeny názorov.

Pri implementácii takýchto dialógových platforiem, ktorými by mohli byť na základe synodálnych návrhov pravidelné diecézne synody či farské konzultácie, by sa mal dôraz klásť na to, aby mohli byť vypočuté všetky hlasy, vrátane tých, ktoré sú často prehliadané alebo marginalizované. Takáto otvorenosť a zapájanie všetkých môže výrazne prispieť k znižovaniu predsudkov a nedorozumení, ktoré vedú ku nezvládaným konfliktom vo vnútri Cirkvi a k utvrdzovaniu vlastnej pravdy v rámci jednotlivých názorových táborov. Zároveň napomáha k otvorenosti voči dialógu s inými cirkvami, cirkevnými spoločenstvami a so svetom.

Takto vytvorené fóra by mohli slúžiť nielen ako lokálne, ale aj celoslovenské platformy pre diskusie, kde by sa „získané poznatky a perspektívy mohli zdieľať a integrovať do širších cirkevných politík a stratégií“, a prispieť k väčšej jednote.

Podpora malých spoločenstiev

Účastníci synodálnych stretnutí považujú za veľmi dôležitú podporu malých spoločenstiev a lokálnych iniciatív. Vnímajú to ako kľúčové pre prehĺbvanie synodálneho rozmeru Cirkvi a širšieho zapojenia laikov na lokálnej úrovni. Malé spoločenstvá a miestne projekty sú považované za základné stavebné prvky pre väčšie spoločenstvo, prinášajú duchovné témy bližšie k ľuďom a umožňujú sprevádzanie v duchovnom raste a komunitnom živote.

Vo výstupoch synodálnych stretnutí sa uvádza, že „malé spoločenstvá môžu efektívne reagovať na špecifické potreby a výzvy, ktoré sa vyskytujú v ich bezprostrednom prostredí“. Táto prispôbitosť umožňuje Cirkvi lepšie slúžiť ľuďom a byť relevantnou v ich každodennom živote. Nové iniciatívy môžu mať rôzne podoby, od vzdelávacích a duchovných programov, až po spoločenské akcie a dobrovoľnícke projekty (napr. charity), ktoré pomáhajú budovať spoločenstvo a zvyšujú účasť veriacich na cirkevnom živote.

Správy ďalej naznačujú, že „podpora malých spoločenstiev by mala byť prioritou pre miestne farnosti a diecézy“. Je dôležité, aby cirkevní predstavitelia poskytovali potrebné zdroje, školenia a podporu týmto skupinám, čo pomáha zabezpečiť ich udržateľnosť a rast. Takáto podpora zahŕňa nielen finančnú a materiálnu pomoc, ale aj možnosť prístupu k vzdelávacím a formačným programom, ktoré by posilnili líderské schopnosti záujemcov a duchovný rast týchto komunit.

V rámci týchto malých spoločenstiev sa tiež podporuje vytváranie sietí, ktoré „umožňujú výmenu myšlienok, zdrojov a najlepších praktík medzi rôznymi skupinami“. Toto spojenie môže pomôcť miestnym iniciatívam učiť sa jedny od druhých a rozšíriť svoje pôsobenie aj v rámci sekulárnej spoločnosti. Navyše je tvorba sietí silným nástrojom pre „spoločné hľadanie riešení lokálnych problémov a výziev.“

Podpora miestnych iniciatív a malých spoločenstiev je neoddeliteľnou súčasťou synodálnej cesty Cirkvi, lebo prispieva k jej dynamickému rastu a umožňuje jej stať sa hlboko zakorenenou a aktívnou súčasťou každodenného života veriacich.

Adsumus Sancte Spiritus!

V Bratislave, 15. mája 2024